

Božena Steinerová: Think with your heart and feel with your brain / Myslet srdcem a prožívat mozkiem

(článek pro Pisa University News)

Psát o hudbě, o tom, jak ji člověk vnímá, jak ji prožívá, je velice těžké. Myslím si, že jediné možné vysvětlení je ji slyšet. Přesto se pokusím stručně popsat cestu, jak jsem se k hudbě dostala, jak ji cítím a jak se ji snažím předávat svým žákům. Moje maminka se provdala do Československa a neuměla slovo česky. Pocházela z Rumunska, z Transylvánie a studovala klavír na Lisztově Akademii v Budapešti. Můj otec byl advokát, ale byl velice dobrým houslistou. Již jako dítě mě položili na klavír a rodiče spolu hráli Beethovenovy sonáty. Myslím si, že to bylo první, co jsem slyšela. Rodiče se vlastně spolu dorozumívali hudbou: Od dětství pro mě hudba, zdali byla z rádia nebo živá, ve mně evokovala touhu tančit a vyvolávala ve mně různé emoce.

Je to zvláštní, že již jako malá jsem ji intenzivně prožívala jako smích, pláč, humor... Ve čtyřech letech mě maminka začala učit na klavír. Jelikož nemohla prakticky s nikým hovořit, tak se bavila se mnou prostřednictvím hudby. Já to brala jako samozřejmost a součást mé osoby. Nebudu se již dále podrobně zabývat mým hudebním studiem, jelikož podrobnosti jsou v mém životopise. Myslím si, že na mě působily tři různé klavírní školy: česká, ruská a maďarská. Vystudovala jsem konzervatoř a hudební akademii v Praze u vynikající profesorky Ilony Štěpánové-Kurzové, která byla dcerou slavného klavírního pedagoga prof. Viléma Kurze, který byl největším českým klavírním pedagogem, vydal řadu odborné klavírní literatury a působil mnoho let na známé konzervatoři ve Lvově (bývalém Polsku). Po absolvování AMU jsem odjela na Čajkovského konzervatoř do Moskvy. V té době jsem se obdivovala velkým géniům ruské klavírní, houslové i cellové školy, jejichž představitelé byli pro mne životními vzory jako S. Richter, E. Gilels, D. Oistrach, L. Kogan, M. Rostropovič, N. Gutmann, atd.

Myslím si, že pobyt a studium na Čajkovského konzervatoři ovlivnil celoživotně pohled a názor a citění na hudbu. V té době tam působil slavný pedagog prof. Neuhaus, profesor S. Richtera a Gilelse, do jehož třídy jsem chodila poslouchat jeho nezapomenutelné hodiny.

Co se týče maďarské klavírní školy, i ta možná se mě nějakým způsobem dotkla, jelikož maminka se mnou jako dítě pracovala. Studovala v Budapešti na Akademii, kde v té době působil světoznámý B. Bartók a Z. Kodály. Její vrstevnice byla vynikající maďarská pianistka a interpretka Beethovena Annie Fischer.

Kromě své koncertní aktivity, které jsem se věnovala řadu let, se věnuji také pedagogické činnosti, o které se trochu rozepíši.

U svých studentů samozřejmě vyžadují maximální možnou technickou vybavenost, ke které musím přistupovat individuálně. U velkých talentů se vlastně ani nedá hovořit, jak řešit ten, či onen technický problém, jelikož pro ně je to samozřejmostí. Bohužel s mimořádnými talenty se pedagog často nesetkává, a proto je nutné, aby se řemeslo osvojilo natolik, aby žák se mohl plně oddat tvůrčímu procesu.

Není možné, abych zde detailně rozebírala metodu, jak získat prstovou, akordovou, oktávovou a jinou techniku a řadu různých úkonů, etc. Trochu se pozastavím nad otázkou tvoření zvuku. Často se setkávám s názorem, že klavír je nástroj, kde zvuk je již hotov pouhým stisknutím klávesy. Je to velký omyl. Tak jako na houslích či cello se dá tvořit tón, i na klavíru jsou tisíce zvukových barev. Je to úhozová kultura, o které jsem se hodně dozvěděla od své vynikající prof. I. Štěpánové: Máme nesčetné množství úhozů, které používám i při docílení zvukové představy, která samozřejmě vychází z notového záznamu skladby. Není možné, abych detailně se rozepisovala o všech možných úhozech, např.

pasivní, expresivní, staccato ze zápěstí, hra vahou paže, která pomáhá k docílení velkého měkkého a ne tvrdého zvuku, a tak bych mohla pokračovat dál.

Mým úkolem je přesně vysvětlit žákům pohyb, který vychází z dolní části rukou nebo předloktí paže, zad a celého těla pro docílení toho či onoho zvuku. O čem píš, to je řemeslo, které je součástí profesionální hry! Další důležitou složkou interpreta je správné myšlení během hry. Málokterý žák si uvědomí, že způsob, jak myslí během hry, ovlivní celou hru. Tak jako z hudebního zápisu musíme dodržovat správné frázování, které je vlastně hudebním dechem, tak i v mozku musí správně probíhat myšlení neboli frázování. Je nutno si správně zafixovat odhad, až kam myslet, abyste mozek neunavili, a tím se snadno vyvarují různým technickým obtížím. Správné myšlení je základ řešení technických problémů. Nerada bych, aby toto popisování vyvolalo dojem, že pro mne je hlavním cílem docílení technické dokonalosti. Je to pravým opakem!! Hudba, která nemá duši, není vnitřně prožitá, není tvůrčí, není hudbou.

Bez obsahu a formy nemůže být žádné umění pravé, velké.

Pianistů , kteří jsou dobře technicky vybaveni, je mnoho. Jejich hra je ale nezajímavá a nudná. Proto se snažím u všech žáků více či méně talentovaných vypěstovat hudební prožitek. Tak, aby technika sloužila pouze jako prostředek k vyjádření obsahu skladby. Již od dětství, kdy se dítě začíná učit na jakýkoliv nástroj, by mělo vědět, zdali se jedná o skladbu smutnou, veselou, humornou, vážnou, atd. Při pedagogické práci se snažím u svých studentů získat jejich zájem i o jiné umění, ať je to literatura, výtvarné umění, divadlo, či film. Student, který pouze cvičí deset hodin denně a nedovede prožít krásnou knihu, citově vnímat obraz nebo vycítit krásu přírody např. harmonii a formy krásného stromu či květiny, myslím si nemůže přižít ani Chopinovo Preludium nebo pomalou větu z Mozartova koncertu.

Tuto cestu se snažím všem svým žákům otevřít a přiblížit. Často ode mne slyší větu: naučte se myslet srdcem a cítit hlavou. Opravdové umění, ať je to hudba, malířství, literatura, divadlo, atd. není tvořeno bez srdce, rozumu, talentu a píce.